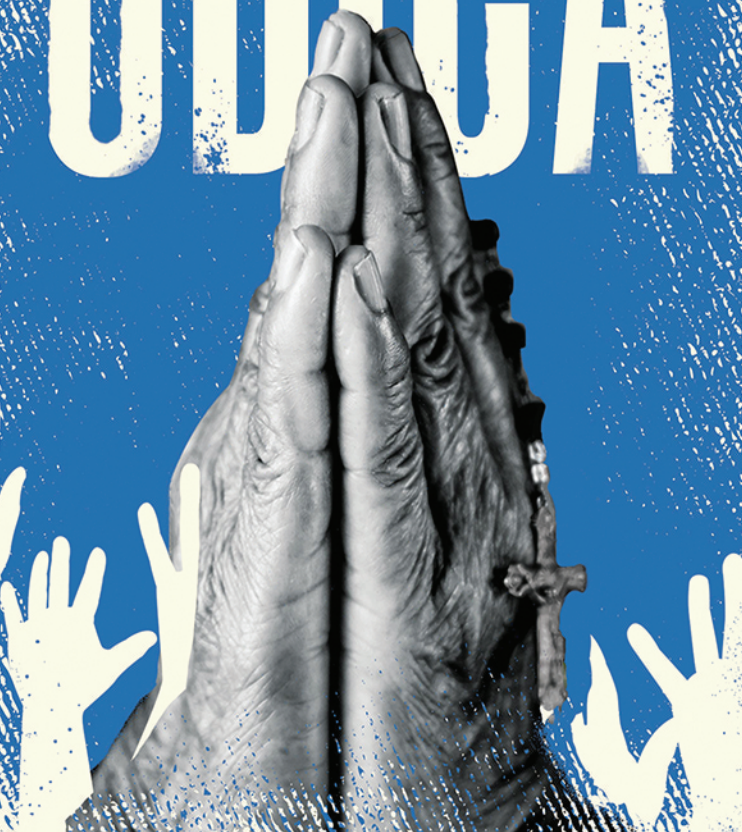


ALEKSANDROS
PAPADIAMANDIS

UBICA



Aleksandros Papadiamandis
Ubica

Naslov originala:
ΗΦόνισσα, Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Za izdavača
Milan Trpković

Urednik
Milan Trpković

Lektura i korektura
Milica Trpković

Prelom teksta
Ključ izdavaštvo

Dizajn
Predrag Marković

Štampa
Grafostil, Kragujevac

Tiraž
1000

Izdavač
Ključ izdavaštvo d.o.o.
Slanački put 20, 11000 Beograd
www.kljucizdavastvo.rs

Copyright © ovog izdanja 2022, Ključ izdavaštvo

ALEKSANDROS
PAPADIAMANDIS

UBICA

prevod: Aljoša Kovačević



Beograd, 2022

Poluopružena pored ognjišta, zatvorenih očiju i glave naslonjene na ivicu ognjišta, tetka Hadula, ili poznatija kao Janu ili Frangisa, nije spavala, već je bdela pored kolevke svoje male bolesne unuke. Što se tiče porodilje, majke bolesnog novorođenčeta, ona tek što je zaspala na svom niskom, bednom krevetu.

Mala okačena lampa je treperila ispod oplata ognjišta. Bacala je senku umesto svetla na malobrojni bedni nameštaj, koji je izgledao čistije i pristojnije noću. Tri dopola dogorele baklje i veliki uspravni trupac na ognjištu širili su mnogo pepela i nešto žeravice, a plamen, koji je retko buktao, činio je staricu da se u svojoj pospanosti priseća njene odsutne najmlađe kćerke, Krinjo, koja bi, da se sada nalazila u sobi, šaptala ritmično: „Ako je poznanik, nek se raduje, ako je neprijatelj, neka crkne...”.

Hadula, zvana Frangisa, ili drugačije Frangojanu, bila je žena od skoro šestdeset godina, dobro građena, grubog karaktera, sa muškim manirima i dva brčića iznad čoškova gornje usne. U svojim mislima sumirala je ceo život i shvatila je da ništa drugo nije nikad radila, no služila druge. Kada je bila dete, služila je svoje roditelje. Kada se udala, postala je rob svome mužu – pritom, što zbog njenog karaktera, što zbog njegove slabosti, bila je istovremeno i njegov zaštitnik; kada je dobila decu, postala je sluškinja svoje dece; kada su njena deca dobila decu, postala je ponovo sluškinja svojih unuka.

Novorođenče se rodilo pre dve nedelje. Majka mu je imala teške babinje. To je bila žena koja je spavala na krevetu, Frangojanina prva kćer, Delharo Trahilena. Žurili su da je krste desetog dana jer je bilo veoma bolesno; imalo je strašan kašalj sa simptomima grčeva. Nakon što se krstilo, delovalo je da je bebi malo bolje već prve noći, i da se kašalj malo smirio. Mnogo noći Frangojanu nije dala sna očima,

niti njenim pospanim kopcima, bdela je pored malog bića, koje nije moglo da zamisli kakve muke stvara drugima, niti koje patnje treba da pretrpi, ukoliko preživi. I nije moglo ni da se zapita ono što se sama starica tajno pitala u sebi: „Bože moj, zašto da na svet dođe i ovo?”

Starica je uspavljivala dete i mogla je da opeva svoje patnje iznad kolenke malenog deteta. Tokom prethodne noći, gotovo da je izgubila razum prisećajući se svojih patnji. Slike, scene i vizije su joj prolazile kroz misli, i kako joj je ceo život bio beskoristan, uzaludan i težak.

Njen otac je bio štedljiv, vredan i promišljen čovek. Majka je bila loš čovek, bila je vulgarna i ljubomorna. Bila je jedna od veštica tog vremena, sposobna da baca čini. Gonjena je bila od strane klefta, muškaraca iz Karatasosa i Gacosa, bande pljačkaša i drugih makedonskih razbojničkih poglavica. Jurili su je iz osvete, jer je na njih bacila čini i njihov posao nije dobro išao. Tri meseca su bili bez posla, nisu uspeli da opljačkaju ni Turke, a ni Hrišćane. Nije im ni vlada Korinta poslala ikakvu pomoć.

Gonili su je niz jednu nizbrdicu sa vrha Svetog Atanasija, sve do platoa Proroka Ilije, sa ogromnim platanima i bogatim izvorom, i odatle do Merovilia, na obranak planine među gustim šumama i šipražja. Pokušala je da se sakrije u gustom šipražju, ali nije uspela da ih prevari. Odalo ju je šuštanje lišća i grana, kao i njen strah koji je učinio da se samo šipražje pomera i trese. Tada je čula jedan divlji glas:

– Ah, more, curo, uhvatili smo te!

Iskočila je iz šipražja i trčala je kao uplašena golubica, lepetajući širokim belim rukavima. Nije bilo više nade da se spase. Ranije, prvi put kad su je jurili, uspela je da se sakrije dole u Pirgiju, jer je to mesto imalo mnogo puteva. Ovde u Meroviliju, nisu postojali mali putevi i lavirinti, već samo gustog drveća i neprohodnog šipražja. Tada je mlada Delharo, Frangojanina majka, skakala iz žbuna u žbun, bosonoga jer je odavno već zbacila svoje papuče – od kojih je

jednu sačuvao kao trofej jedan od njenih goniča – a trnje joj se zabadalo u pete, seklo ih i raskrvarilo joj je članke i stopala. Tada, u očaju, sinula joj je ideja.

Tamo u šumi, na obranku planine, postojao je jedini negovani maslinjak, zvan Moraitisov bor. Stari Moraitis, deda trenutnog vlasnika, doselio se ovde iz Mistre, pred kraj prošlog veka tokom vladavine Ekaterine i Orlofa. Čuveni bor je stajao nasred maslinjaka kao div među patuljcima. Hiljadu godina staro drvo je bilo izbušeno blizu korena, dole, kod džinovskog stabla, koje nisu mogli da obgrle ni petorica muškaraca. Pastiri i ribari su ga izbušili, iskopali mu srce, izdubili utrobu da bi odatle uzeli drva za baklje. I čak i sa tom užasnom ranom u korenu, u samoj utrobi, bor je preživeo još tri četvrtine veka, sve do 1871. U julu te godine, ljudi koji su živeli malo dalje, dole na obali, osetili su veliki zemljotres. Te noći, veliko drvo je palo.

U to udubljenje, u kojem komotno mogu da sede dvoje ljudi, dotrčala je da se sakrije tada tek udata Delharo, majka današnje Frangojanu. Mesto nije bilo prijatno, i više je bilo za dečje igre. Tamo nije mogla da se sakrije, osim ako ne zamisli detinjasto da se igra žmurke. Njeni goniči bi je bez sumnje videli i otkrili gde se krije. Sa zadnje strane je bila neprimetna, ali ne i sa prednje. Kada bi trojica klefta došla do bora, videli bi je kao zakucanu tu.

Tri muškarca su protrčala pored bora i nastavili su da trče. Dvojica od njih se nisu ni okrenula nazad da pogledaju. Mislili su da je „cura” trčala ispred njih. Samo se treći u poslednjem trenutku okrenuo nazad, nekako zbunjen, pogledao je svuda unaokolo, ali ne i u stablo bora. Osmotrio je bor kao celinu, sa drugim objektima, ne pretpostavljajući da je stablo šuplje i da se unutar stabla krije čovek. A i da je znao da je veliko stablo bora šuplje, u tom trenutku nije mu palo na pamet da je mogla tu da se sakrije. Gledao je da vidi da li može otkriti negde rupu u zemlji koja ju je celu progutala, ali nigde nije bilo vidljivih neravnina ispod koje

je mogao neko da se sakrije. Driade, šumske nimfe, koje je možda prizvala kada je bacala čini, čuvale su je, oslepljujući njene goniče i bacajući zelenkastu maglu, zeleni mrak na njihove oči, te je nisu videli.

Mlada žena je bila spašena od njihovih kandži. I nakon toga je nastavila da baca čini protiv klefta, čineći da njihov posao stagnira, tako da nikako nisu mogli da pridobe ulov – sve dok se uz Božju pomoć stvari nisu smirile, a sultan Mahmud je predao takozvana „Đavolja ostrva” Grčkoj, nakon čega je usledilo oporezivanje. Pljačku je zamenio porez i od tada je ceo izabrani narod nastavio da radi za jedan veliki centralni stomak koji „je imao uši, ali sluh ne”.

Hadula Frangisa se rodila tada, i iako je bila veoma mala, sećala se svih tih stvari što joj je kasnije ispričala njena majka. Kasnije, kada je porasla i imala sedamnaest godina, i kada su se stvari smirile tokom vladavine Guvernera, njeni roditelji su je udali i dali joj za muža Janisa Frangosa, kojeg je ona kasnije zvala „Kapa” ili „Računica”.

Hadula mu nije dala ta dva nadimka bez razloga. Prozvala ga je „Kapa” još pre nego što se udala za njega, obično kada ga je ismevala njenom devičanskom lukavošću, ne znajući da će on biti njena sudbina i sreća, jer je umesto fesa nosio jednu vrstu dugačke kape, pepeljastocrvene boje, sa kratkom kićankom. A „Računicom” ga je prozvala kasnije pošto se udala za njega, jer je često koristio frazu „po mojoj računici...”, i zbog toga što nije bio u stanju da izračuna ni sitne iznose, a kamoli dve dnevnicе. Da nije bilo nje, svakodnevno bi ga varali, nikad mu ne bi tačno naplaćivali njegov rad na brodovima, na kobilici ili na brodogradilištu, gde je radio kao stolar i kalafat.

Dugi niz godina je bio učenik i kalfa njenog oca, koji se bavio istim zanatom. Kada je starac video koliko je prostodušan, umeren i skroman, odlučio je da ga učini svojim zetom. Kao miraz dao mu je jednu pustu trošnu

kuću u starom Kastru, gde su ljudi živeli pre 1821. godine. Dao mu je i parče zemlje u Bostaniju, koji je tačno ispred Kastru, a koja se nalazi ispred obale pune litica i bio je udaljen tri sata od današnje varoši. Osim toga, dobio je i zapuštenu njivu za koju je komšija govorio da je njegova; ostale komšije su govorile da su obe njive bespravno zaposednute i da su „kaluđerske”, jer su pripadale jednom zapuštenom manastiru. Takav je miraz stari Stataros dao svojoj kćerki jedinici. Za sebe, svoju ženu i sina je zadržao dve novoizgrađene kuće u novom gradu, dva vinograda u njihovoj blizini, dva maslinjaka i nekoliko njiva, i sav novac koji je imao.

Do ovde su stigla Frangojanina prisećenja te noći. Bila je to jedanaesta noć od ćerkinog porođaja. Unuci se stanje ponovo pogoršalo i teško je болоvala. Bila je bolesna kada je došla na svet. Iscrpljenost ju je pratila od kada je izašla iz majčinog stomaka... U tom momentu čuo se grčevit kašalj i sva sanjarenja i sećanja su bila prekinuta. Pomerila se sa bednog dušeka gde je ležala, nagla se nad detetom, želeći da mu pruži nekakvo olakšanje. Prinela je malu bocu ka svetlu i pokušala je da sipa jednu kašiku u bebina usta. Mala je osetila tečnost i nakon jednog trenutka ju je ispljunula.

Porodilja se pomerila na niskom uskom krevetu. Izgledalo je da nije lepo spavala. Samo je, zatvorenih očiju, izgledala kao opijena. Otvorila ih je, podigla se blago na jastuk, i pitala:

– Kako ide, majko?

– Kako da ide! – rekla je starica oštro. – Smiri se sad i ti! Šta da radi, samo kašlje.

– Kako ti se čini, majko?

– Kako da mi se čini... Beba je još to... Kud je pa i ono došlo na svet! – dodala je mrzovoljno i čudno starica.

Ubrzo je porodilja zaspala još mirnije. Starica je taman uspela da sklopi oči pred zoru, nakon trećeg kukurikanja

petla. Probudio ju je glas njene ćerke Amerse, koje je došla veoma rano iz susedne kuće, želeći da sazna kako su majka i dete, i kakvu noć je njena majka provela.

Amersa, druga ćerka, bila je neudata, usedelica, ali veoma vešta, čuvena tkalja: bila je tamna, visoka, muško-banjasta – i njen miraz i vezeni ukrasi koje je sama napravila bili su zatvoreni godinama u velikom ružnom sanduku gde su ih jeli moljci i crvi.

– Dobro jutro!... Kako ste?... Kako je prošlo?

– Ti si, Amersa? Ma, prođe i ova noć.

Starica tek što se probudila i trljala je oči mrmljajući. Čula se buka iz male sobe pored, bio je to Dadis Trahilis, muž porodilje, koji je spavao sa druge strane tankog drvenog zida, pored jednog dečaka i devojčice, i u tom trenutku se probudio. Skupljao je svoj alat: brave, testere, strugove, spremao se da ide na brodogradilište da započne svoj radni dan.

– Čuješ kakvu galamu pravi? – reče starica. – Ne može da skupi svoju gvožđuriju, a da se ne čuje. Da ga čuje neko pitao bi se šta se dešava!

– „Ciganska kuća gori...” – reče Amersa ironično. Buka koju je pravio alatom Dadis, a da se nije video iza drvenog zida, ubacivajući jedan po jedan alat u svoju korpu, brave, testere, burgije, itd, probudila je njegovu ženu porodilju.

– Šta se dešava, majko?

– Šta misliš da se dešava? Konstantis baca svoje alatke u korpu! – rekla je starica uzdahnuvši.

– „...A ti paru na paru brojiš?” – završila je poslovicu Amersa.

Tada se začuo Konstandinosov glas iza zida:

– Probudili ste se, tašto? – rekao je. – Kako ste proveli noć?

– Kako da je provedem... Kao kokoška u mlinu. Dođi da popiješ svoju rakiju.

Dadis se pojavio da vratima zimske sobe. Bio je čovek

širokih grudi, nespretan, „trapavko”, kako ga je zvala njegova stara tašta, i skoro ćelav. Starica je pokazala Amersi na flašicu rakije na maloj polici iznad ognjišta, dajući joj znak da naspe čašicu za Konstantisa.

– Zar nemamo nijednu smokvu? – pitao je on dok je uzimao čašicu od svoje svastike.

– Gde da nađemo tako nešto! – reče starica Hadula. – Četrdesetak hlepčića nam ovde treba – dodala je, misleći na rasipništvo kojeg obično ima i u najsiromašnijim kućama u trenutku radosnog događaja kakvo je rođenje ćerke.

– Želiš li zeta sa očima? – rekla je njegova svastika Amersa, sećajući se druge izreke.

– Ti kao da želiš da tvoj verenik bude ćorav! – rekao je Dadis nezabrinuto. – Živeli! Srećna Četrdesetnica!

I ispio je naiskap čašicu.

– Prijatno vam večer!

Natovario je torbu i otišao na brodogradilište.

Vatra na ognjištu se gasila, lampa je treperala na maloj oplati, a porodilja je dremala na krevetu; beba je kašljala u svom krevetu, a stara Frangojanu je ležala budna na svom dušek, kao što je činila i prethodnih noći.

Oko prvog kukurikanja petla, sećanja su počela da joj naviru u vidu duhova. Pošto su je udali na silu i u miraz joj dali trošnu kuću u starom nenaseljenom Kastru, bostan u pustari u divljim severnim krajevima i zapuštenu njivu na koju su polagali pravo komšija i manastir, mlada i njen suprug su se nastanili u kuću njene zaove udovice i zasnovali su domaćinstvo sa malo stvari. U njenom ugovoru o mirazu je u detalje pisalo koliko su joj dali kompleta odeće, košulja, jastuka, kao i dve bakarne posude, jedan tiganj, jedan tronožac, itd. Čak su i noževi, viljuške i kašike bile navedene u ugovoru o mirazu.

Zaova je u ponedeljak, odmah nakon venčanja, prošla kroz spisak i videla da fale dva čaršava, dva jastuka, jedan bakarni sud, kao i jedan komplet odeće. Istog dana je zatražila od zaove da joj donese to što nedostaje. Sebična starica je odgovorila: „Što je dato, dato je i dovoljno je.” Tada je zaova napričala bratu; on se požalio nevesti koja mu je odgovorila: „Da je brinuo o svom interesu, ne bi prihvatio kuću u Kastru gde samo duhovi žive; i šta mu vrede čaršavi i košulje, kad nije bio sposoban da uzme kuću, vinograd i maslinjak?”

Dok su bili vereni, Hadula je zaista pokušavala da prenese tako nešto mladoženji. Tako mlada, zahvaljujući svojoj prirodi i majčnim lekcijama, namerno ili nenamerno, postala je veoma lukava za svoje godine. Ali njena majka je, naslućujući tako nešto, i uplašena da će mala veštica, kako je često zvala svoju ćerku, da otvori oči mladoženji i da ga ohrabri da zatraži veći miraz, strogo nadzirala ćerku i njenog mladoženju, ne dozvoljavajući im ni naj-